

Vlaams
Parlement

ingediend op **988** (2016-2017) – Nr. 1
22 november (2016-2017)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door Peter Wouters

over alternatieve eiwitbronnen

Samenstelling van de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid:

Voorzitter: Jos De Meyer.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Jelle Engelbosch, Danielle Godderis-T'Jonck, Sofie Joosen, Sabine Vermeulen, Peter Wouters;

Jos De Meyer, Bart Dochy, Tinne Rombouts, Johan Verstreken;

Herman De Croo, Francesco Vanderjeugd;

Els Robeyns, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Vera Celis, Matthias Diependaele, Bert Maertens, Marius Meremans, Wilfried Vandaele,

Tine van der Vloet;

Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens, Michel Doomst, Jan Durnez;

Lydia Peeters, Freya Saeys;

Rob Beenders, Kurt De Loor;

Johan Danen.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin.

INHOUD

I.	Toelichting Departement Landbouw en Visserij	4
1.	Van actieplan 1 naar actieplan 2	4
2.	Hefbomen	4
2.1.	Sensibilisering	4
2.2.	Bewustmaking EU	4
2.3.	Stimuleren onderzoek.....	5
2.4.	Specifieke subsidiemaatregelen	5
2.5.	Valorisatie nevenstromen.....	5
II.	Toelichting ILVO	5
1.	Aanleiding sojaonderzoek.....	5
2.	Sojateelt in Vlaanderen.....	6
3.	Knelpunten	6
4.	Stand van zaken onderzoek	6
5.	In de praktijk	7
6.	Vlaamse landbouw	7
7.	Conclusie	7
III.	Toelichting BEMEFA.....	8
1.	Inleiding	8
2.	Valorisatie nevenstromen.....	8
2.1.	Diermeel.....	9
2.2.	Nevenstromen groenten en fruit	9
IV.	Bespreking.....	10
	Gebruikte afkortingen	13

Op 26 oktober 2016 organiseerde de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid een hoorzitting over alternatieve eiwitbronnen, met:

- Geert Rombouts, coördinator Voorlichting landbouw en omgeving bij het Departement Landbouw en Visserij;
- Johan Van Waes, wetenschappelijk directeur Teelt en omgeving bij het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek;
- Yvan Dejaegher, directeur-generaal bij de Beroepsvereniging van de Mengvoederfabrikanten vzw.

I. Toelichting Departement Landbouw en Visserij

1. Van actieplan 1 naar actieplan 2

Geert Rombouts herinnert eraan dat reeds in het eerste actieplan alternatieve eiwitbronnen een vervolg aangekondigd werd, wat er nu is met dit tweede actieplan.

De doelstellingen zijn overeind gebleven: maatschappelijk verantwoorde diervoederstromen, optimale benutting van eiwitbronnen en minder afhankelijkheid van import.

De omgeving is echter veranderd, schetst de spreker. Hij wijst dan op een sterk stijgende wereldvraag naar eiwitten, de toenemende aandacht voor het klimaat, de koolstofvoetafdruk (carbon footprint) en de kritische consument wiens mening niet altijd wetenschappelijk onderbouwd is.

Het nieuwe actieplan loopt opnieuw vijf jaar en de hefbomen blijven dezelfde. De nieuwe accenten vloeien deels voort uit het nieuw gemeenschappelijk landbouwbeleid en de onderzoekontwikkelingen, aldus de spreker.

2. Hefbomen

2.1. Sensibilisering

Een van de belangrijkste plaatselijke eiwitbronnen, zeker voor herkauwers, is grasland, geeft de spreker mee. Nochtans wordt bij het bepalen van de afhankelijkheid meestal de hoeveelheid plaatselijk geteeld eiwit uit grasland of grasklaver niet meegerekend. Daardoor is de afhankelijkheid de facto lager dan die geschat op basis van de diervoederstromen. De opbrengst van grasland is echter sterk afhankelijk van de uitbating, de weersomstandigheden, de bemesting en de bewaarwijze.

Nieuwe accenten vloeien voort uit de vergroening van het GLB, dat voorschrijft dat een bepaald areaal grasland moet worden aangehouden, maar dat landbouwers ook sterk aanspoort tot gewasdiversificatie. Zo kent PDPO III een flink hogere premie toe voor de teelt van vlinderbloemigen. Maar Vlaamse landbouwers zijn niet vertrouwd met de teelt, noch met de inschakeling ervan in het rantsoen, merkt de spreker op.

2.2. Bewustmaking EU

Vlaanderen zou graag de maatschappelijk verantwoorde diervoederstromen en de indicatoren geharmoniseerd zien, maar ook de ondersteuning van vlinderbloemigen behouden, zowel in de eerste pijler als gewassen voor EAG, als in de tweede pijler als agromilieu- en klimaatmaatregel.

Wat nieuw is, is dat Vlaanderen de toestemming wil om opnieuw diermeel, althans gedeeltelijk, te gebruiken. Voorts wil Vlaanderen een wettelijk kader voor de teelt van insecten, om het meel ervan in veevoeder te gebruiken. De minister heeft daartoe een Strategisch Platform Insecten opgericht om na te gaan welke regelgeving nodig is.

2.3. Stimuleren onderzoek

ILVO is aangesteld als trekker van de werkgroep onderzoek, deelt Geert Rombouts mee. Dat houdt in: de inventarisatie van het onderzoek in binnen- en buitenland en eventueel nieuw onderzoek initiëren. ILVO zal ook samenwerken met het Feed Design Lab, opgericht in het kader van het eerste actieplan en waarin BEMEFA partner is.

Nieuwe accenten zijn onderzoek naar de mogelijkheden van de soja- en de insectenteelt.

2.4. Specifieke subsidiemaatregelen

Met specifieke subsidies voor landbouwers wil Vlaanderen inspelen op de vergroening die de Europese Unie nastreeft. Daarbij wil het de hogere premie voor vlinderbloemigen behouden, maar ook soja op de lijst van teelten voor EAG krijgen.

2.5. Valorisatie nevenstromen

Deze hefboom is volgens de spreker zeer belangrijk en past in het streven naar een circulaire economie. De Vlaamse veehouderij heeft bewezen een belangrijk valorisatiekanaal te zijn voor nevenstromen. Zo zijn bijvoorbeeld perspulp en bierdrاف uit de voedingsketen en het drاف van tarwe of mais uit de bio-ethanolindustrie eiwitbronnen.

BEMEFA zal in zijn Feed Design Lab onderzoek doen om de marktoverschotten van groenten en fruit, eventueel onder gedroogde vorm, te gebruiken in diervoeders.

Kortom, Geert Rombouts is ervan overtuigd dat met dit actieplan de evolutie naar een meer duurzame veehouderij voortgezet kan worden, met een goede toekomst voor de landbouw en de landbouwers tot gevolg.

II. Toelichting ILVO

1. Aanleiding sojaonderzoek

Johan Van Waes verwijst naar de aanleiding voor het onderzoek naar de sojateelt: de stijgende import van soja, de stijgende vraag naar gecertificeerde soja en het nieuwe actieplan voor alternatieve eiwitbronnen.

Een jonge sojaplant valt te vergelijken met een bonenplant en heeft ook kleine bloempjes. De plant is subtropisch, dus vorstgevoelig, schetst de spreker. Dat betekent laat zaaien en tijdig oogsten. De temperatuur tijdens de bloeiperiode moet bovendien voldoende hoog zijn. De planten zijn in staat stikstof uit de lucht te fixeren en zoals bij heel wat vlinderbloemigen hebben stikstoffixerende bodembacteriën een positief effect op groei, opbrengst en eiwitgehalte.

Een sojaboon wordt vooral gezien als eiwitbron, maar naast 40 percent eiwit, bevat ze ook 20 percent vet en olie, 35 percent koolhydraten en voorts as en mineralen.

2. Sojateelt in Vlaanderen

De sojaketen heeft twee takken, schetst Johan Van Waes: rechtstreekse consumptie of verwerking onder meer in diervoeder.

Er zijn verschillende redenen om hier soja te telen: de grote vraag ernaar voor diervoer en menselijke voeding, een kleinere afhankelijkheid van de import, minder gevoeligheid voor prijsschommelingen, de mogelijkheid als derde gewas voor teeltdiversificatie in het kader van het GLB, het sluiten van de nutriëntenkringloop en de groeiende vraag naar niet-genetisch gemodificeerde soja.

Ten opzichte van andere eiwitgewassen heeft soja het voordeel van een hoog eiwitgehalte, een gunstige aminozuursamenstelling (lysine), een hoge darmverteerbaarheid na verhitting en een optimale benuttingsmogelijkheid van alle componenten (olie en schroot).

3. Knelpunten

Omdat de bestaande sojarassen hier zo moeilijk gedijen, werkt ILVO aan nieuwe rassen die ook in onze contreien een hogere opbrengst genereren, maar ook een hoger eiwitgehalte hebben. Ze dienen af te rijpen midden september. Voorts zijn een goede jeugdgroei en een vroege bloei belangrijk, met koudetolerantie tijdens de bloei. De nieuwe rassen dienen stevig te zijn en dus niet de neiging tot legering van de bestaande soorten te vertonen. Ze dienen een hoge tolerantie te hebben tegen ziekten als sclerotinia. Hoe kleiner de gevoeligheid, hoe minder gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn. Ook de hoogte van de eerste peulen is belangrijk.

Veredeling vergt echter tijd, merkt de spreker op. ILVO verwacht pas in 2019-2020 de eerste nieuwe rassen te kunnen aanmelden voor de rassencatalogus.

Daarnaast werkt ILVO aan de optimalisatie van de teelttechnieken. Het instituut trekt daartoe samen met KU Leuven en Inagro een IWT-LA-project. De focus ligt op: het screenen van rassen uit de Europese rassencatalogus, een optimale inoculatie met stikstoffixerende bacteriën, de efficiëntste bemesting, de beste gewasbescherming, de optimale rijafstand en plantdichtheid, de economische rentabiliteit, de begeleiding van pionierlandbouwers, voorlichting, een teelthandleiding en een sojawebsite.

Zowel voor de veredeling als de optimalisatie zet ILVO in op het wegwerken van de belangrijkste knelpunten voor een succesvolle introductie van de sojateelt in onze regio: zaadopbrengst, kwaliteit met eiwit- en oliegehalte, ziektegevoeligheid, legeringsgevoeligheid en tijdige afrijping.

4. Stand van zaken onderzoek

Na vijf jaar onderzoek is de zaadopbrengst 3,3 ton per hectare (omgerekend naar 15 percent vocht zoals bij granen), geeft de spreker mee. De kwaliteit is 22,3 percent olie en 38,6 percent eiwit, wat nog beter kan via inoculatie en bemesting. Voorts is er een biotoets ontwikkeld die de gevoeligheid voor ziekten van de verschillende rassen bepaalt. Wat de tijdige afrijping betreft, is het gekomen van een vochtgehalte van 21 percent of lager bij oogst in de tweede helft van september, een belangrijk streefdoel. Ook voor de gevoeligheid voor legering zijn er duidelijke verschillen tussen de rassen vastgesteld.

Het instituut staat niet als enige in voor de kennisvergaring, het werkt daarvoor samen met partners in Vlaanderen, via Agrolink, maar ook in Nederland. Het houdt ook de evolutie van de kennis in andere EU-landen in de gaten. De opbrengst kan stijgen door inspanningen op vlak van teelttechniek en veredeling. ILVO berekent ook de rendabiliteit, wat noodzakelijk is om een boer ervan te overtuigen soja in zijn teeltplan op te nemen. De teelt kan stikstof fixeren, het is dus belangrijk de residu's van nitraten in de bodem na te gaan. ILVO heeft noch in 2014, noch in 2015, noch in 2016 overschrijdingen van de drempelwaarde vastgesteld.

5. In de praktijk

Enkele landbouwers nemen deel aan het Vlaams onderzoeksproject, maar het aantal hectare in Vlaanderen is nog beperkt: 20 in 2016. Voorts waren er nog enkele kleinschalige projecten, Action Lab Vlaamse soja genaamd, die hun beslag hadden in de volledige voedselketen. Ze pasten in het kader 'De voedselketen verduurzaamt'. Voor humane voeding is het eiwitgehalte van de in Vlaanderen geteelde sojabonen nog te laag, maar voor verwerking in diervoeder is het hoog genoeg, geeft Johan Van Waes mee. In 2017 worden er demoplatforms in verschillende landbouwstrekken opgezet, onder coördinatie van ILVO. Het instituut zal voorts samenwerken met praktijkcentra en landbouwers. Begin 2017 zal de handleiding voor de sojateelt klaar zijn en vanaf 2018 zullen er nieuw veredelde rassen beschikbaar zijn.

6. Vlaamse landbouw

In Vlaanderen zal de sojateelt waarschijnlijk gebeuren in functie van het bedrijfstype: voor de akkerbouw met droge bonen. Ook voor de veeteelt zijn die droge bonen geschikt, hoewel verhitting dan noodzakelijk is. Het instituut onderzoekt of ook het inkuilen van de volledige plant tot de mogelijkheden behoort, al dat niet samen met mais of voorgedroogd gras. Volgens veevoeder-specialisten zou dat de ideale combinatie zijn: zetmeel uit mais, eiwit uit soja. Voor bedrijven die groenten in volle grond telen, wordt eerder gekeken naar de verse groene bonen. Landbouwers kunnen met de introductie van soja ook de diversificatie van de gewassen, die het gemeenschappelijk landbouwbeleid van hen verwacht, bereiken. Door de klimaatverandering zullen subtropische gewassen als soja, ook in onze regio beter gedijen.

7. Conclusie

Johan Van Waes concludeert dat Vlaamse soja heel wat voordelen biedt, zowel voor dierlijke als humane voeding. De vraag naar niet-ggo-soja stijgt en het kan dienen voor de gewasdiversificatie die Europa vraagt. Soja heeft mogelijk een positief effect op de bodemstructuur, is geschikt voor verschillende bodemtypes, ook waar tarwe niet gedijt, en heeft minder meststoffen (vooral stikstof) nodig. De vooruitzichten zijn dan wel positief, toch is het zaak om de resterende knelpunten aan te pakken. Zo moet de opbrengst stabiel worden, maar ook toenemen tot 4 tot 4,5 ton per hectare. Voorts is er logistieke ondersteuning nodig bij het aankopen van zaden, het oogsten van droge bonen en het drogen, reinigen en bewaren. De spreker ziet een rol weggelegd voor privébedrijven, die al interesse betoond hebben. Voor de verwerking tot zowel humane als dierlijke voeding, is er voldoende capaciteit in Vlaanderen en België.

Voor sojateelt om in te kuilen zijn de eerste onderzoeksresultaten veelbelovend, maar er is nog meer onderzoek nodig over zowel teelt als inkuilproces. ILVO werkt daarvoor samen met de HoGent. Ook de teelt van groene bonen biedt heel wat mogelijkheden, maar welke rassen het meest geschikt zijn, moet nog bepaald worden.

2016 mag dan een slecht boerenjaar zijn, dat is het niet voor soja, merkt de spreker op. De planten hebben de wateroverlast van eind mei en begin juni goed doorstaan. De droogte en de hoge temperaturen in augustus en september hadden een positief effect op de afrijping en de ziektedruk. De opbrengsten lagen hoger dan verwacht, iets wat nog met cijfers moet worden bevestigd. Volgens Johan Van Waes is een doorbraak mogelijk binnen de twee jaar.

III. Toelichting BEMEFA

1. Inleiding

Yvan Dejaegher licht de inspanningen van de mengvoedersector toe. In 2006 is er een platform voor maatschappelijk verantwoorde diervoederstromen opgericht met onder meer als doel de ingevoerde soja duurzaam te certificeren. In 2016 werd 380.000 ton gecertificeerde duurzame soja aangekocht, geeft de spreker mee.

In 2010 werd een engagementsverklaring ondertekend die uitgevloeid is in een actieplan alternatieve eiwitbronnen. De mengvoedersector heeft getracht om dat consistentie te geven door een kadernota uit te werken met drie aspecten: voedselveiligheid, de duurzaamheidsstrategie van het platform en de evolutie van het eiwitgebruik. Die drie modules zullen jaarlijks geactualiseerd worden.

2. Valorisatie nevenstromen

De valorisatie van de nevenstromen is de corebusiness van de mengvoederindustrie, aldus *Yvan Dejaegher*. Het is zaak de concurrentie tussen menselijke en dierlijke voeding, ook voor de grondstoffen, zo veel mogelijk te limiteren en het gebruik van de nevenstromen te maximaliseren.

50 percent van de grondstoffen voor diervoeders zijn nevenstromen van de voedings- en biobrandstoffenindustrie, wat van Vlaanderen een pionier in Europa maakt, beklemtoont de spreker. 50 percent van de eiwitten zijn van Europese oorsprong, terwijl Europa voor 75 percent afhankelijk is van de invoer van eiwitten.

Om de voedselveiligheid te garanderen moet elke fabrikant zijn tonnage per grondstof opgeven zodat het risico kan worden geanalyseerd en het bemonsteringsplan verdeeld kan worden over de deelnemers. Ook de belangrijkste invoerders nemen deel aan het bemonsteringsplan, wat een duidelijk beeld oplevert van de grondstoffenstromen die in België afgezet worden.

De spreker vervolgt met de evolutie van de eiwitbronnen in de diervoedersector aan de hand van onderstaande tabel:

	2007	2010	2014
Sojavoer	1089,6	930,8	840,0
Kool- & raapzaadvoer	492,1	417,8	458,3
Zonnepitschilfer	124,2	93,9	215,1
Lijnzaadvoer	74,3	67,6	75,2
Palmpitschroot	188,5	138,6	103,9

Oliehoudende zaden	193,7	241,4	210,5
Graanproducten natte + droge vermalings	547,8	603,4	550,3
DDGS	19,0	75,5	74,9
Dierlijke bijproducten	67,2	77,1	71,7
Zaden & peulvruchten	127,2	73,8	46,0
Gedroogde voedergewassen	110,5	65,1	49,9
Hoog vezelgehalte	85,5	53,7	54,5
Knollen en wortels	3,4	4,3	4,0

In de periode 2007-2014 is het gebruik van soja verminderd van 1,1 miljoen ton naar 840.000 ton, voornamelijk afkomstig uit Brazilië en Argentinië. Kool- en raapzaadvoer, van Europese, voornamelijk Duitse, oorsprong, als eiwitbron is vrij constant. De hoeveelheid zonnepitschilfers, voornamelijk van Franse afkomst, is nagenoeg verdubbeld. Het lijnzaadvoer kwam oorspronkelijk uit Canada. Door de ggo-bezwaren komt het nu voor 80 percent uit Oekraïne en Wit-Rusland. De hoeveelheid palmpitschroot wordt gereduceerd, voornamelijk vanwege de druk op milieuvlak. Van oliehoudende zaden wordt nog altijd 200.000 ton gebruikt. Graanproducten, van natte en droge vermalings, vormen de tweede belangrijkste grondstof na het sojaschroot en zijn afkomstig uit Europa. Dierlijke bijproducten zijn volgens de spreker helaas beperkt tot 70.000 ton.

2.1. Diermeel

De mengvoedersector blijft pleiten voor de hervalorisatie van diermeel, stelt Yvan Dejaegher. Sinds tien jaar werken acht onderzoekers in het Europees Referentie-labo voor dierproteïnen in Gembloux daaraan. Omdat zuivelproducten en bloedplasma nog gebruikt worden, geeft dat nog interferenties in de DNA-analyses. Dat is het voornaamste struikelblok om de verschillende diersoorten te kunnen onderscheiden. BEMEFA pleit voor hergebruik mits de diersoortbarrière gerespecteerd wordt en mits de voedselveiligheid primeert. BEMEFA wil geen nultolerantie, maar een kwantitatieve analysemethode. In een mengvoederfabriek zijn er immers verslepingen en een nulrisico kan niet worden gegarandeerd, aldus Yvan Dejaegher.

2.2. Nevenstromen groenten en fruit

In het Feed Design Lab wordt gezocht naar valorisatiemogelijkheden van nevenstromen van groenten en fruit. Voorts wordt gezocht naar nieuwe eiwitstromen, van algen maar voornamelijk van insecten. De spreker verwijst naar proeven met larven en meelwormen. Samen met ILVO werkt BEMEFA aan het project voor lokale soja.

Heel wat fabrikanten werken ook aan projecten van bestendige soja. Ze willen door verhitting de eiwitverteerbaarheid verhogen zodat de hoeveelheid eiwit die gegeven wordt, verlaagd kan worden, in de eerste plaats voor herkauwers, maar ook voor eenmagigen.

Tot slot legt Yvan Dejaegher uit dat het Feed Design Lab in Venlo een drielandenproject is dat focust op drie projecten: het ontwateren en opwaarderen van de natte reststromen, de vertering van vezelrijke voeders en de vermindering van glucosinolaten in raapproducten.

IV. Bespreking

Sabine Vermeulen informeert of sojateelt ook kan op erosiegevoelige percelen. Het lid wil voorts weten hoe het staat met de commerciële sojateelt in de ons omringende landen. Wat valt er van hen te leren? Tot slot vraagt ze wanneer er gekozen wordt voor soja voor menselijke consumptie, die duurder verkocht kan worden, en wanneer voor soja voor dierlijke consumptie. Staat de ene teelt de andere niet in de weg?

Francesco Vanderjeugd is verheugd dat Vlaanderen qua duurzaamheid goed scoort. Dat Vlaanderen beperkter afhankelijk is van niet-Europese bronnen, heeft ook te maken met invoer van Duits koolzaadschroot. De subsidies voor dat product staan volgens het lid op de helling, wat ook op Vlaanderen een impact zou kunnen hebben. Het is goed dat de sector gaat voor verduurzaming en verantwoorde import. Van BEMEFA wil hij weten hoe duurzaam de import van soja uit bijvoorbeeld Brazilië echt is, want de teelt daar gaat ten koste van de bossen.

Vlaanderen kan zelf soja, insecten en algen kweken als eiwitbron. Insecten laten zich echter moeilijk kweken op grote schaal. Een groot struikelblok voor de sojateelt hier, is het vinden van de juiste gewasbeschermingsmiddelen. Soja met biotechnologie verbeteren, zou volgens het lid de afhankelijkheid van die middelen kunnen verminderen. Zijn dergelijke genetische manipulaties voor de sprekers op lange termijn haalbaar?

Bart Dochy vraagt wat meer uitleg over de invoerpercentages van eiwitten. Gebruiken de mengvoederfabrikanten ook zuivere soja als grondstof? Zo ja, wat is de verhouding tussen schroot en bonen?

Peter Wouters vraagt hoeveel percent soja van zijn totale behoefte Vlaanderen zelf kan produceren. Hoe kunnen de overschotten van appels en peren gebruikt worden als eiwitbron voor vee? Het lid informeert voorts wie toezicht houdt op het controleorgaan dat soja certificeert.

Jos De Meyer weet dat veevoeder een maatschappelijk gevoelig thema is. Moet er niet meer energie gaan naar wetenschappelijke informatie en een goede communicatie om het debat te voeden? Hoe kan de burger beter geïnformeerd worden?

Geert Rombouts denkt dat het hogere rendement voor menselijke voeding telers het gemakkelijkst zal overtuigen om soja te produceren. Een opbrengst van 3 tot 3,5 ton per hectare is echter niet concurrentieel met het buitenland. Het komt er dus vooreerst op aan om de wetenschappelijke vondsten in de praktijk te brengen.

Vlaanderen gaat doorgaans iets bedachtzamer tewerk dan Nederland. Door te veel vast te houden aan eigen rassen, iets te weinig voorbereiding en begeleiding, is het soja-areaal in Nederland gehalveerd. Vlaanderen wil dergelijke slechte ervaringen vermijden. Telers die afhaken, kunnen immers niet meer warm gemaakt worden.

Het zal nog wel even duren eer insecten op grote schaal kunnen worden geteeld, ook omdat de wetgeving dat verhindert, geeft de spreker mee. Insectenteelt voor menselijke consumptie is vreemd genoeg gemakkelijker dan voor diervoeder. Gedroogde en vermalen insecten worden immers beschouwd als diervoeder. De wet zal ook een onderscheid moeten maken tussen het doel waarvoor insecten worden geteeld. Ze kunnen immers ook ingezet worden voor de verwerking van

afval en mest. De vraag is of die daarna nog in diervoeder of menselijke voeding mogen worden gebruikt. Kippen met vrije loop pikken wormen op, waarom zouden ze dan geen gekweekte wormen mogen eten, oppert Geert Rombouts. Levende wormen en insecten mogen ondertussen al aan kippen gevoerd worden, maar de verwerkte versie niet.

Johan Van Waes denkt dat als de principes van vruchtafwisseling, voorbereiding van de bodem en ploegrichting gerespecteerd worden, soja ook op erosiegevoelige bodems kan worden geteeld.

Voor mais, toch ook een subtropisch gewas, is de teelttechniek snel op punt gezet. Voor soja is meer nodig, zoals het inoculeren van de zaden met de stikstoffixerende bodembacteriën en het op punt stellen van de bemesting. Pas dan kan volgens de spreker de teelt met succes in de praktijk geïntroduceerd worden. Er zijn nu wel al landbouwers die soja testen, maar die weten vooraf dat er nog niet veel geld mee te verdienen valt.

De vooruitgang die nog met veredeling en teelttechnieken te bereiken valt, is groot. Op korte termijn kan de combinatie van beide tot een opbrengst van 4 tot 4,5 ton per hectare leiden. Alleen al met veredeling kan er jaarlijks één tot twee percent meer opbrengst gerealiseerd worden, aldus de spreker.

Zeker in de akkerbouwstreek waar bruine bonen, erwten en dergelijke geteeld worden, behoort soja voor menselijke consumptie tot de mogelijkheden. Voor veevoeder is de inkuiling van soja, al dan niet samen met mais, een meer realistisch spoor.

Het was voor de spreker een verrassing dat samen met een nieuwe teelt, ook het testen van nieuwe gewasbeschermingsproducten moest worden aangevraagd. Daarvoor werkt ILVO samen met de FOD Volksgezondheid. In eerste instantie werden onkruidbestrijdingsmiddelen die in verwante teelten, zoals erwten en bonen, erkend zijn, onderzocht. Ondertussen zijn er voor de landbouwer geschikte onkruidbestrijdingsmiddelen in voor- en naopkomst ter beschikking.

Omdat soja later in het seizoen gezaaid wordt, kan met technieken van het creëren van een vals zaadbed, gevolgd door mechanische onkruidverdelging, de onkruiddruk in de teelt zelf beperkt worden. Hierdoor is er ook een lagere hoeveelheid onkruidbestrijdingsmiddelen nodig, zeker in vergelijking met andere gewassen. Johan Van Waes denkt niet dat er gewacht moet worden op genetisch gewijzigde rassen om soja in Europa te introduceren. Voor menselijke voeding is er net een grote vraag naar niet-ggo-rassen, besluit de spreker.

Yvan Dejaegher antwoordt dat de mengvoederindustrie tussen de 30.000 en 35.000 ton sojabonen verbruikt, tegenover 850.000 ton sojavoer. Het bijproduct is dus de belangrijkste grondstof; dus is de competitie met menselijk gebruik beperkt, merkt de spreker op.

Ongeveer 60 percent van het koolzaadschroot is van Duitse oorsprong. De Duitse overheid subsidieert biobrandstoffen fors. Het is niet duidelijk of ze die strategie zal handhaven. Over enkele jaren kan Duits koolzaad dus duurder worden. De voorbije jaren waren echter de Oost-Europese landbouwgewassen in opmars. Granen komen meer en meer uit Roemenië, Bulgarije, Servië en Oekraïne. Dat laatste land heeft nog een miljoen hectare dat het kan aansnijden. Ook Donau-soja is in opmars. Gezien de immense hoeveelheden soja die Europa gebruikt, is het echter een illusie dat die aanvoer ervoor zal zorgen dat Europa de eerste tien jaar geen soja meer nodig zal hebben uit Brazilië of Argentinië, meent de spreker.

De teelt in Argentinië is volledig genetisch gemanipuleerd, in Brazilië is dat voor 75 percent het geval. Wereldwijd wordt ongeveer 3 miljoen ton ggo-vrije soja geproduceerd. Duitsland zet daar massaal op in, omdat retailers als Aldi en Lidl een ggo-vrije niche aanbieden. Die breidt uit naar Luxemburg en Duitstalig België, waar veehouders gevraagd worden om ggo-vrij voeder aan melkkoeien te geven.

Ggo-vrije soja zal echter wereldwijd almaar moeilijker te verkrijgen zijn, meent Yvan Dejaegher. In Brazilië daalt het aandeel ggo-vrij, om de eenvoudige reden dat de import in China alsmaar stijgt. Dat land stelt geen eisen, noch op het vlak van voedselveiligheid, noch op het vlak van duurzaamheid. De premie voor ggo-vrij was tien jaar geleden 25 tot 30 euro per ton, vandaag is dat 80 tot 120 euro. De prijs van soja schommelt vandaag tussen de 330 en 350 euro per ton.

Vanaf 2008 wordt soja gecertificeerd. Daarvoor werkt BEMEFA samen met het Nederlandse Initiatief Duurzame Handel. Die stichting wordt gefinancierd door het ministerie van Buitenlandse Zaken en heeft een budget van 5 miljoen euro. Daarmee financiert ze duurzame projecten, onder meer voor soja. Voor elke euro die BEMEFA geeft aan de certificering, geeft de stichting één euro, die wordt gebruikt om de boeren in vijf regio's van Brazilië en Argentinië te begeleiden naar RTRS-certificering. De certificering gebeurt door Control Union, een geaccrediteerde certificeringsinstelling. Die instelling wordt gecontroleerd door Solidaridad, een Nederlandse ngo. BEMEFA heeft in 2016 duurzame certificaten aangekocht voor 380.000 ton soja uit die vijf regio's waar begeleiding gebeurt naar RTRS-certificering, in het jargon 'area mass balance' genaamd. Het is natuurlijk gemakkelijker RTRS-gecertificeerde soja te kopen zonder link naar de regio, maar deze aanpak biedt een toegevoegde waarde en is minder fraudegevoelig.

De Europese Unie is voor 75 percent van de eiwitbronnen afhankelijk van het buitenland, België voor 50 percent. België bevoorraadt zich dus voor 50 percent met Europese eiwitten.

Momenteel wordt er enkel geëxperimenteerd met paprika- en preioverschotten. Allicht kan dat ook met fruit, maar eerst moet het productieproces geoptimaliseerd worden. Het is zaak te vermijden dat er eerst water uitgehaald moet worden en nadien opnieuw stoom moet worden toegevoegd om voederpellets te maken. Het Feed Design Lab probeert de twee processen samen te voegen om de kostprijs te reduceren.

In 2006 richtte de veevoedersector het platform voor maatschappelijk verantwoorde diervoederstromen op, nog voor de ontbossing door sojateelt een grote kwestie werd. Dat proces, gestart in tempore non suspecto, moet gaande gehouden worden, ook buiten crisismomenten.

De Round Table Responsible Soy heeft een standaard uitgevaardigd met honderd indicatoren. Eén ervan is dat de soja niet afkomstig mag zijn van recent ontboste percelen, met name na 2010. België heeft zich sinds 2008 echter gehouden aan het sojamoratorium, in 2006 afgesloten tussen Brazilië en de ngo's, in de eerste plaats Greenpeace, dat 2006 als uiterste datum van ontbossing vastlegt. De Belgische soja is dus niet afkomstig van percelen die na 2006 ontbost zijn, besluit Yvan Dejaegher.

Jos DE MEYER,
voorzitter

Peter WOUTERS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

BEMEFA	Beroepsvereniging van de Mengvoederfabrikanten
DDGS	Dried Distillers Grains with Solubles
DNA	desoxyribonucleic acid
EAG	ecologisch aandachtsgebied
EU	Europese Unie
FOD	Federale Overheidsdienst
ggo	genetisch gemodificeerd organisme
GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
HoGent	Hogeschool Gent
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
IWT-LA	Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie - Landbouw
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
ngo	niet-gouvernementele organisatie
PDPO	Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling
RTRS	Round Table Responsible Soy